

Az Artpool website mint integrál-projekt

A tanulmány az 1979-ben alapított Artpool Művészetkutató Központ 1995-ben létrejövő honlapjának információközvetítéshez, internetes kultúrához és képzőművészethez való viszonyát tárgyalja. Az Artpool weblapját – Magyarország első művészeti intézményi honlapját – a kezdetektől Galántai György, az intézmény egyik alapítója tervezi, aki a honlapra egyszerre tekint az információ megosztásának felületeként és alkotói gyakorlatának részeként. Az alábbi tanulmány a máig a kilencvenes évek internetes esztétikáját követő, és az akkor népszerű hypertext- struktúrában fejlődő honlap létrejöttének körülményeit, hálózati, kapcsolat- és küldeményművészetben gyökerező előzményeit és napjaink webes kultúrájában betöltött szerepét vizsgálja, rámutatva a korai internetes művészeti projektek meg- őrzésének médiaarcheológiai problémáira is.

Kulcsszavak: *internet, művészet, archívum, hálózati művészet, küldeményművészet, hypertext*

Szerzői információ:

Barkóczy Flóra művészettörténész, az Artpool Művészetkutató Központ munkatársa. Mesterszakos diplomáját az ELTE művészettörténet szakán szerezte 2015-ben. 2016-2018 között a Robert Capa Kortárs Fotográfiai Központ, illetve az acb ResearchLab munkatársaként dolgozott. Kutatásainak elsődleges fókuszát a képzőművészet technikai médiumokkal való viszonyának értelmezése jelenti. Aktuális kutatásában magyarországi képzőművészek internethasználatát, illetve a digitális kultúra képzőművészetre gyakorolt hatását és ennek társadalmi vonatkozásait vizsgálja.

Így hivatkozzon erre a cikkre:

Barkóczy Flóra, „Az Artpool website mint integrál-projekt”,
Információs Társadalom XIX, 3. szám (2019): 60–68.

<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.XIX.2019.3.4>

A folyóiratban közölt művek

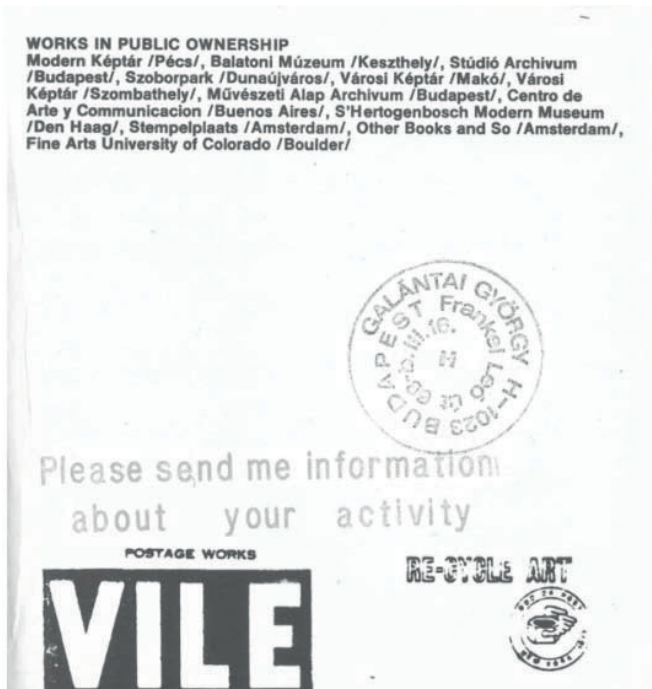
a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 4.0

Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően használhatók.

Az Artpool website mint integrál-projekt

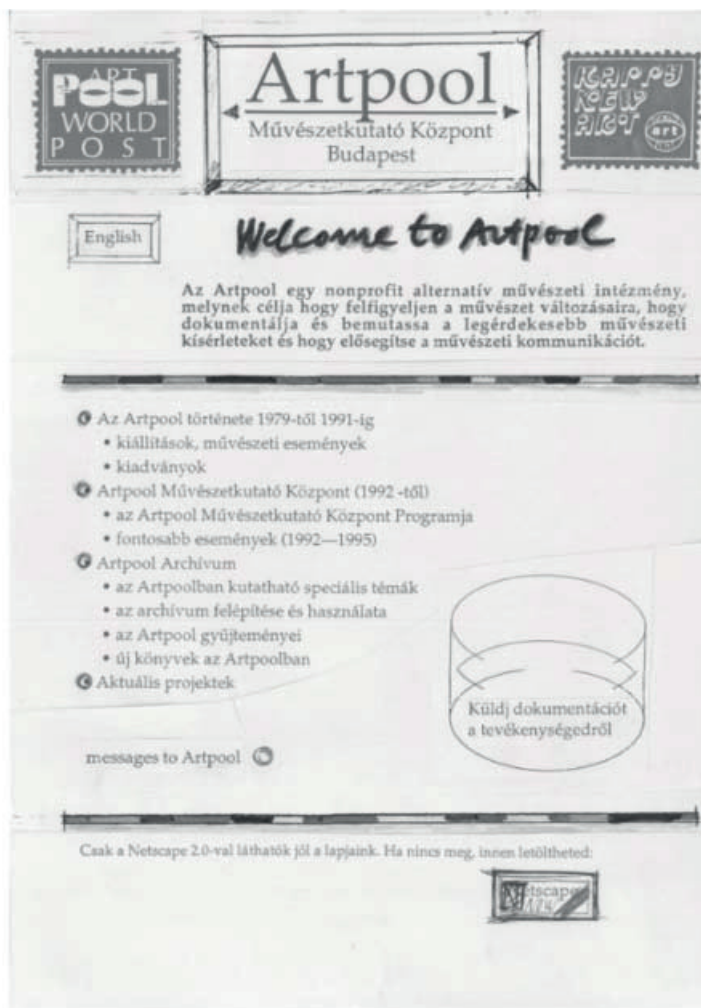
Az Artpool hálózati aktivitása

„Please send me information about your activity” – ezzel az üzenettel küldte ki Galántai György 1979-ben az egy évvel korábbi kiállításának poszterkatalógusát az International Mail Art Network több száz nevet tartalmazó címjegyzékére. A felhívásra több mint 300 nemzetközi művésztől érkezett válasz postai úton, többnyire mail art munkák, művész-portfóliók, katalógusok. A spontán akció sikere az Artpool művészeti archívum 1979-es megalapításához vezetett, és megelőlegezte azt az immár több mint negyven éves tevékenységet, mely a művészeti információ- és tudáscsere ösztönzésén alapszik. Az Artpool alapítói, Galántai György és Klaniczay Júlia célja egy olyan alternatív művészeti intézmény létrehozása volt, mely a rendszerváltás előtti időszakban az akkori kultúrpolitika által nem támogatott, és így nyilvánosságot nem kapó, művészeti kezdeményezések dokumentálásával, archiválásával és bemutatásával képes feloldani a kortárs művészeti mező információhiányát. Ennek a programnak a hetvenes évek végétől kiemelt eszközévé vált a nyugati művészet nyomunkövetése elsősorban a mail art tevékenység és az időszakos nyugat-európai utazások révén. A Galántai által megfogalmazott „in-out” működési elv, és az „aktív archívum” koncepciója biztosította az Artpool számára a küldetés kereteit, az információ gyűjtésének, megosztásának és diskurzusok generálásának feladatát egyszerre magáénak vallva.

1. ábra:
Galántai György:
E78 – Antécédents /
Előzmény, 1978,
poszterkatalógus.
(Forrás: Artpool
Művészetkutató
Központ)

Az Artpool honlapja 1995-ben az első magyarországi művészeti intézményi honlapként jött létre, egyben elsőként webes láthatóságot biztosítva a hatvanas-hetvenes évek magyarországi ellenkultúrájának is. A honlap tervezője, Galántai György a kezdetektől az információ közvetítésének elsődleges felületét látta az internetben, amit 1997-ben így fogalmazott meg: „A csere az interneten fokozottan az, mint ami eddig volt: integráljuk munkáinkat abba a kultúrába, amelyhez tartozunk, és amelyet eközben magunk hozunk létre” (Galántai 1997). Az internetes kommunikáció és az Artpool korábbi tevékenységének összekapcsolódását Galántainak az Artpool honlapjához készített egyik első, 1995-ös terve is jelzi: a főoldalon az 1979-es felhívást idézi meg az alábbi szöveggel: „Küldj dokumentációt a tevékenységedről.”¹

2. ábra:
Galántai György
egyik első terve
az Artpool honlap
főoldalához, 1995.
(Forrás: Artpool
Művészetkutató
Központ)

¹ A honlap 1995-ben végül nem ebben a formában vált publikussá, mégis a mail art és kapcsolatművészeti magatartásból merítő működés és a művészeti közeg hálózati dinamizálásának célja az Artpool intézménye és honlapja számára egyaránt fontos referenciát jelent

Az Artpool website-jának immár védjegye, hogy máig a kezdeti HTML-struktúrában, a Web 1.0 szellemében fejlődik. Habár ennek elsőre főleg a vizuális vonatkozásai szembeötlőek, valójában a tudatosan meghozott döntésen alapuló stratégia szorosan összefügg az Artpool működése mögött rejlő szellemiséggel és az internethez mint hálózati infrastruktúrához való viszonyulással, amelyet Galántai György (1998) így fogalmazott meg: „Az Internet egy eszköz: a Mail Art jellegű kapcsolatok továbbfejlesztésének a lehetősége”. Ez teszi indokolttá, hogy az Artpool honlapjáról ne csupán annak esztétikája és a webdesign fogalmi jelentésének elmúlt harminc évbeli változásai felől beszéljünk, hanem az Artpool tevékenységének kontextusában is értelmezzük azt.

Művészeti hálózatok

A hetvenes évek elején virágzó, New Yorkból induló nemzetközi mail art (küldeményművészet) és a kapcsolatművészeti mozgalom fontos előzményként tekintett George Brecht és Robert Filliou 1967-es „örök hálózat” koncepciójára, valamint a művészet és élet szerves egységét hirdető fluxus irányzatára. A mail art a küldemények továbbításához a postai rendszert mint művészeti infrastruktúrát sajátította ki, ezzel beteljesítve a művészet társadalmiasításának és demokratizálásának ideáját (Friedman 1995), és azt a flusseri gondolatot, mely szerint a művész a kommunikációs csatorna médiuma (Flusser 1996).

A számítógépes hálózatok nyolcvanas évekbeli elterjedése, majd a felhasználói hozzáférései internet 1992-93-as megjelenése ugyanakkor új korszakot nyitott a művészeti networkök lehetőségei előtt is. Már a nyolcvanas években népszerűvé váltak olyan telekommunikációs művészeti formák, mint a telephone art vagy a fax art, de az internetet megelőlegező Bulletin Board System rendszerét is alkalmazták képzőművészek. Bár a kezdeti webes lehetőségek még nem kedveztek a vizuális információk egyszerű és minőségi terjesztésének – a modemkapcsolat ekkor még költséges és lassú, a digitális kamerák még nem elterjedtek, a képernyőfelbontás alacsony stb. –, mégis az internet megjelenése a korábbi hálózatművészeti, telekommunikációs projektek és számítógépes művészeti törekvések kontinuitásának felületét jelentette.

Az Artpool és az internet

Az internetnek mint a művészet információs felületének használata az Artpool esetében az aktív mail art-hálózati tevékenység mellett a nyolcvanas-kilencvenes évek olyan projektjeire is előzményként tekint vissza, mint a művészeti szamizdatkiadás (például *Aktuális Levél* 1983–1985, *Artpool Radio* 1983–1987), telekommunikációs performanszok (például *Telefonkoncert*, 1983), vagy egyéb hálózatművészeti események szervezése (például *Decentralizált Hálózati Világkongresszus*, 1992). Az 1992-től nonprofit intézményként működő archívum és kutatóhely 1995 végén, a rendszerváltást követő eufórikus hangulatban tette publikussá honlapját, ezzel a hatvanas-hetvenes évek avantgárd művészetéről elérhető viszonylagos információhiányt is megtörve. 1996-ban az Artpool megrendezte az internet évét, melynek keretében az archívumba látogatók ingyenes internethasználathoz juthattak, továbbá programok² és kiadványok³

² Lásd: <https://www.artpool.hu/events/1996.html>

³ Például: Sugár János (szerk.): *Hypertext + Multimédia*, Artpool füzetek, Budapest, 1996., <https://www.artpool.hu/hypermedia/index.html>

foglalkoztak az internet művészetben betölthető szerepével. Az Artpool honlapjáról megjelenő korabeli sajtóvisszhang⁴ azt a kezdeti utópikus hangulatot tükrözi, ami a korban jellemzően az internethez mint a szólásszabadság, a nyilvánosság és a demokratikus működésmód felületéhez való viszonyulásban nyilvánult meg.

A honlap esztétikája

Az Artpool website-ját máig meghatározzák a kilencvenes évek HTML-programnyelvének adottságaiból fakadó esztétikai jegyek. A korai honlapok vizuális és strukturális megjelenésükben markánsan eltértek a mai weboldaltól – elsősorban a hypertextualitás hangsúlya, a kép- és médiamegosztás korlátozottsága okán –, ugyanakkor éppen ezért egy sajátos internetes esztétikát és formai nyelvet képviseltek. Az 1993-ban elérhetővé váló Mosaic webböngésző már lehetővé tette szövegek, képek, hangok és rövid animációk egy lapra rendezését. Erre az adottságra reflektáltak az internetet elsőként alkotói eszközként használó képzőművészek, elsősorban a nemzetközi *net.art* mozgalom alkotói. A HTML-szerkesztőfelületek és képszerkesztő programok eszköztára 1996-tól kiegészült a JAVA, a Flash és a dinamikus HTML eszközeivel. A kilencvenes évek közepének időszakát Olia Lialina (a net.art orosz származású pionírja) az „amatőr webszajtók aranykorának” nevezi (Lialina 2020), amikor még a honlapok előírt sztenderdek, korlátozások, megtervezett sablonok és a piaci megfelelés kényszere nélkül jöhettek létre, a webet maximálisan a kreativitás felületeként alkalmazva. Ez a kondíció a kilencvenes évek második felében a lehetőségek bővülésével az egyedi esztétikájú multimediális oldalak létrejöttének kedvezett, melyek szerkezeti vázát a hyperlinkrendszer adta kis méretű, szkennelt fotókkal, interaktív gifekkel, hanghátterekkel kiegészítve. A webszerkesztés és webdizájn tehát 1996 környékén a kreativitás csúcsára érkezhett, melyet a 2000-es években megjelenő portálok, blogok, portfólióoldalak sablonszerű oldalszerkezetei váltottak fel, átadva a teret a Web 2.0-nak, avagy a Lialina által „vernakuláris” webnek nevezett internet korszakának (Lialina 2005).

Az Artpool esetében a webes megjelenés a kilencvenes évek óta kettős célt szolgál: egyrészt az intézmény online megjelenését és kommunikációs felületét jelenti, másrészt ezzel párhuzamosan Galántai György alkotói programjának webes kiterjesztéseként funkcionál.⁵ Az első aloldalak 1995-ben Galántai koncepciója és (kézzel készült) vizuális tervei nyomán jöttek létre,⁶ alapvetően nemzetközi ikon-, gif-, és animációgyűjteményekből inspirálódva.⁷ A honlap máig Galántai tervezése nyomán bővül.

⁴ Például: Infopen hírmagazin, 1996 február, 25; Papp Tibor: Képünk az Interneten, Magyar Hírlap, 1996. április 13, 12-13; Inter Art Actuel, No. 65, 1996 június, 77; stb.

⁵ Galántai eredetileg festő szakon végzett a Magyar Képzőművészeti Főiskolán, de megélhetés céljából éveken át alkalmazott grafikusként is dolgozott.

⁶ A webszerkesztési munkákat kezdetben Tölgyes László, majd Kaszás Tamás, jelenleg Kristóf Márton végzi.

⁷ Ezek forrásait megtaláljuk például az Artpool első menüoldalához, vagy a linkgyűjtemény oldalához készült tervek és vázlatok között.

Welcome to Artpool

**Artpool is a non profit alternative artinstitution
in Hungary, with the objective to register changes in art,
to present and document the most interesting art experiments
and to promote artistic communication**

[\[On line shows\]](#) [\[New Events\]](#) [\[Ray Johnson site\]](#) [\[links\]](#)

A total of **2948** people have accessed this page since 01.01.1997.

Netscape 3.0 is necessary to view and listen to these pages.

3. ábra: Az Artpool főoldala 1997-ben
(Forrás: Wayback Machine)

A honlap és az „aktív archívum” integrált rendszere

„Egy rendszer biztonságát, illetve hatékonyságát nem annyira az határozza meg, hogy milyen elemekből épül föl, hanem az, hogyan van rendszerré szervezve, az elemek között milyen minőségű és mennyiségű információ megy át” – ez a Neumann Jánostól származó idézet sokáig az Artpool honlapjának főoldalán állt utalva az archívum által közzétett információ rendszerbe rendezésének hangsúlyára.⁸ A tanulmányom címében használt, Galántai György számára fontos hivatkozásul szolgáló „integrál” fogalom az azt megalkotó filozófus, Ken Wilber értelmezésében olyan, a holonikus világnézethez kapcsolódó szem-

⁸ Id: <https://www.artpool.hu/Defaultu2010.html>

léletet jelent, ahol az emberi elme a különböző tudományterületek összekapcsolásával, és az ehhez szükséges rendszer kialakításával a globális tudásra törekszik. Ezt a „think global, act local”-típusú viszonyulást Wilber maga is mint a hálózatos gondolkodás alaptételét írja le (Wilber 2001). Az Artpool célja a művészet és a mindenkori jelen kapcsolatának megteremtése, fenntartása, disztribúciója és kontextualizálása. A kilencvenes évek közepén elérhetővé váló internetkapcsolat fókuszba helyezte a virtualitás és a valóság közti összefüggések definiálásának szükségét. Ez később Galántai szobrászati munkáiban is megjelent, például *Az emlékezet negyedik dimenziója* (2004) című műve esetében, ahol a harmadik dimenzióból való kilépés lehetősége a virtuális tér használatában fogalmazódik meg.

A Galántai által épített honlap hypertér-struktúrájában az információelemek olyan rendszerben jelennek meg, ami reprezentálja az Artpool működésének hálózatos jellegét. A hyperlinkek, az Artpool értelmezésében „végtelen kontextusautomataként” működnek, (Galántai–Klaniczay 1999), így a virtuális térben lehetőség nyílik azon kapcsolódások vizualizálására, egy rendszerbe integrálására is, melyek a valóságban csak szeparáltan léteznek. Ezt a szemléletet mutatja Galántainak a honlap tervezéséhez készített jegyzete, melyben a „honlap”, „hálózat”, „kultúra”, „világkép”, „műalkotás”, „művész” szavak különböző kombinációival a webes jelenlét szerepét definiálja, például: „Minden jó honlap hálózatos / Minden jó hálózat kultúra / Minden jó kultúra világkép / Minden jó világkép műalkotás...” stb. A web megjelenése előtti és a web felületén való szellemi és gyakorlati működés integralitására lehet példa az 1999-ben publikált *Kontextus kronológia*,⁹ mely a hatvanas évektől zajló fontosabb avantgárd művészeti eseményeket társadalmi-politikai-kulturális események kontextusában listázza; vagy a korabeli mainstream web *STARTLAP* oldalainak¹⁰ mintájára elkészített *Artpool kutatólap*,¹¹ mely elsősorban a fluxus és konceptuális művészet kutatásának az Artpool website-on kövonalazódó hálózatiságát rajzolja fel. Az információs társadalom működésére reflektálva Galántai a Vilém Flusser által használt „telematikus társadalom” működésének példáját a képzőművészeti aktivitásra is kiterjeszti (Flusser 1996).

Artpool projektek és az internet

Az Artpool számára a honlapon való megjelenés az archívum működésének virtuális kiterjesztését jelenti. Ennek célját, és a weblap intézményi funkcióját fogalmazza meg Galántai 1995-ös jegyzeteiben: „Az egész homepage egy mű! A bejárat koncepciója, hogy különféle szempontok szerint csoportosítva lehessen bejutni az Artpoolba” (Galántai 1995). Az elmúlt több mint két évtized során nemcsak a menüoldal, de a honlap maga is az Artpool bejáratként funkcionál annak a napi 1500-2000 látogatónak a számára, akik hazai és nemzetközi szakma képviselőiként megtekintik az oldalakat. A következőkben néhány konkrét projektet vázolok fel, melyek egyszerre jelennek meg az Artpool online kommunikációjának részeként, az Artpool archívumi tevékenységéről adott információként, illetve Galántai online művészeti programjaként.

⁹ Id: <https://www.artpool.hu/kontextus/kronologia/1963.html>

¹⁰ Lásd: <https://web.archive.org/web/19991008055756/http://www.startlap.com/>

¹¹ Id: <https://www.artpool.hu/Research/kutanolap.html>

1

kiállításdokumentáció és múzeumi séta, az oldal audiovizuális elemeit itt is a véletlenszerűség elve mentén találja meg a látogató. Az oldal egyben értelmezési keretet ad Ray Johnson munkásságához is, és példázza azt a kapcsolatművészeti magatartást, melyet Galántai 1997-ben így fogalmaz meg: „A művészek feladata a jövőben tehát nem úgynevezett művek létrehozása, hanem olyan területek építése, gondozása, amelyek képesek egymással is kapcsolatban lenni” (Galántai 1997).

Az 1994-ben az Artpool által kiadott *Networker Bridge* című könyvmunka webadaptációja egy interaktív oldal.¹⁴ A cím nem a bridge játékra reflektál, hanem *Hálózatépítő híd*ként a 64 kártyából álló Tarot pakli lapjait cseréli fel a *Networker Post* című művészbélyeg-gyűjtemény egy-egy lapjára – melyek jelentése adaptálható a Tarot kártya lapjaihoz. Az egyes művészbélyegek szerzőinek hangmunkáival összekapcsolt 64 kártyalap egy négycsatornás online hangműként a látogatói kísérletezést ösztönzi. A multimediális *Networker Bridge* a Galántai munkásságát meghatározó „véletleneknek” is audiovizuális rendszert teremt.¹⁵

Az *Artistamp Museum* című oldal¹⁶ az Artpool körülbelül 20 000 darabos művészbélyeg-gyűjteményébe nyújt betekintést. Az 1976-tól máig gyűjtött bélyegek a postai úton zajló kommunikáció eredményeként önmagukban utalnak a hálózati működésre. Azzal, hogy Galántai „múzeumba” rendezi őket, egyrészt megidézi az Artpool által nyolcvanas évektől rendezett művészbélyeg-kiállításokat (*World Art Post* 1982, *Bélyegképek* 1987, *Parabélyeg* 2007 stb.), továbbá a website intézményi szerepét is kiemeli. A 2007-es *Parabélyeg* kiállítás kapcsán Galántai úgy fogalmaz, „amit a bélyegekből varázslatosnak láttam: a sok információ kis helyen” (Galántai 2007). A website lehetőséget ad ennek a „sok információnak” a további sűrítésére, múlt és jelen szintetizálására, integrálására.¹⁷

Az itt kiemelt oldalak mellett gyakorlatilag az Artpool szervezésében az alapítástól megvalósított minden projekt és kiállítás saját oldallal rendelkezik – mind egyedi tartalmi-vizuális-strukturális koncepciót követve, mégis mind az Artpool szellemiségét közvetítve. Ezáltal nem csak az adott projektek dokumentációs forrásaként szolgálnak, de a hyperlink-szekvenciák révén folyamatosan megújuló kontextust is adnak az egyes projekteknek. Bár a korai internetes esztétika vállalásának közvetve finánciális és infrastrukturális okai is közbejátszottak, az Artpool mégis máig tudatosan mond nemet a kortárs piaci működés internetes divat- és trendkövetésére, helyette a formai-tartalmi konzenkvenciára és autentikusságra helyezve a hangsúlyt. A napjainkban felvirágzó trash-esztétika és a primitív HTML-eszköztár utáni nosztalgia ugyanakkor új kontextusba helyezi ezeknek a kilencvenes évekből származó weboldalaknak az értelmezését is.¹⁸

¹⁴ Id: <https://www.artpool.hu/bookwork/bridge/bridgeMain.html>

¹⁵ A könyvmunka és weboldal létrejöttét a legendás tarot kártya gyűjtő, K. Frank Jensen tevékenysége inspirálta.

¹⁶ Id: <https://www.artpool.hu/Artistamp/artstampLinks.html>

¹⁷ A site az Artpool művészbélyeghez kapcsolódó tevékenységének történetét bemutató oldallal egészül ki. <https://www.artpool.hu/Artistamp/default.html>

¹⁸ Esetenként ezek tudatos imitációja jelenik meg – például olyan hasonló profilú intézményeknél, mint az amsterdami de Appel honlapja, mely egy 2010-es évekből átalakítás során a korai webet idéző formában született újjá. URL: <https://deappel.nl/en/news>

Összegzés

Az Artpool honlap küldetése szerint – ahogy a website alcíme is jelzi – „a jelen integrál szemléletének” felületeként a mindenkori kortárs művészet kontextualizálására törekszik. A honlapon az Artpoolban felgyűlt tudásanyag és információ a hálózati gondolkodást tükröző komplexitásban jelenik meg – ezzel az egész website-ot egy hálózati művé téve. A honlap elmúlt 25 évben beépült új tartalmi, vizuális és auditív elemei a hyperreferencialitás Tim Berners-Lee által kialakított lehetőségeit a végsőkéig alkalmazva folyamatosan kontextualizálják újra a korábbi szöveges és képi információkat, ezzel az Artpool szellemi és gyakorlati programjának immateriális sűrítését adva. A honlap jelenlegi formában való fenntartását ezért médiaarcheológiai szempontok is indokolják, tekintve, hogy az immár 25 éve készült website a kilencvenes évek internetes kultúrájának is korhű vizuális lenyomatát adja.

A tanulmány alapját a BME Szociológia és Kommunikáció Tanszék és az ELTE BTK Média és Kommunikáció Tanszék által közösen szervezett „A magyar internet története” című konferencián elhangzott előadás jelenti. (BME, Budapest, 2020. február 13. - 2020. február 14.)

Irodalom

- Bodor Kata, „...szeretnék ugyanis benne lenni az időben...”. Interjú Galántai Györggyel a Parabélyeg kiállítás kapcsán, *Artpool*, 2007, URL: https://www.artpool.hu/Artistamp/text/Galantai_hu.html
- Flusser, Vilém, Az információs társadalom mint földigilisza, in: Vilém Flusser: *Az ágy*, Kijarat Kiadó, Budapest, 1996, URL: <https://www.artpool.hu/Flusser/informacios.html>
- Flusser, Vilém, Emlékezetek, in: Vilém Flusser: *Az ágy*, Kijarat Kiadó, Budapest, 1996, URL: <https://www.artpool.hu/Flusser/emlekezetek.html>
- Friedman, Ken, Foreword. The Eternal Network, in: Welch, Chuck: *Eternal Network. A Mail Art Anthology*, University of Calgary Press, Calgary, 1995.
- Galántai György a Ray Johnson website kapcsán, 1997, URL: https://www.artpool.hu/Ray/Ray_abo-uthu.html
- Galántai György–Klaniczay Júlia, Az internet mint végtelen „kontextusautomata”, előadás, *internet.galaxis*, Múcsarnok, Budapest, 1999, URL: <https://www.artpool.hu/events/shu99.html>
- Galántai György, in: Szőnyi Tamás: Mail Art: “A hálózat a hálózatra megy”. Interjú Galántai Györggyel, *Magyar Narancs*, 1998/10.
- Galántai jegyzetei a honlaphoz, 1995.
- Lialina, Olia, *A Vernacular Web. The Indigenous and The Barbarians*, talk at the Web Design Conference, Stedelijk Museum, Amsterdam, 2005. január 21, URL: <http://art.teleportacia.org/observation/vernacular/>
- Lialina, Olia, *end-to-end, p2p, my to me*, performance lecture, transmediale symposium, 2020.01.31.
- Wilber, Ken, *Minden rövid története*, 2001, ford.: Gáti Bence, URL: http://www.bencelap.hu/old/irasok/minden_rovid_tortenete.pdf